

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336.02:355.01:351.863

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20566526>

**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННИХ
ВИКЛИКІВ: ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ ТА НАПРЯМИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ**

Погріщук Галина Борисівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування, Вінницький навчально-науковий інститут
економіки ЗУНУ, 21022, вул. Гонти, 37, м. Вінниця, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-6410-0594>

Бей Сніжана Олександрівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ,
21022, вул. Гонти, 37, м. Вінниця, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6651-4210>

Прийнято: 15.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація: У статті розглядається фінансова безпека держави в контексті викликів воєнного часу, зосереджуючись на виявленні фіскальних ризиків та обґрунтуванні пріоритетних напрямків їх мінімізації. Актуальність дослідження визначається тим, що повномасштабна війна докорінно змінює умови функціонування державних фінансів, збільшує тиск на бюджетну систему, посилює необхідність фінансування оборонних та соціальних витрат, а також поглиблює залежність держави від зовнішньої фінансової підтримки. Метою статті є поглиблення теоретичних та прикладних основ дослідження фінансової безпеки в умовах воєнного часу, систематизація основних фіскальних ризиків та обґрунтування інструментів посилення стійкості державних фінансів. У дослідженні уточнюється, що фінансову безпеку у

воєнний час слід розглядати не лише як стан захищеності фінансової системи, а й як здатність держави ефективно мобілізувати, розподіляти та використовувати фінансові ресурси з метою підтримки національної стійкості, обороноздатності, соціальної стабільності та макроекономічної рівноваги. Визначено основні фіскальні ризики, що впливають на фінансову безпеку України, зокрема зростання дефіциту бюджету, збільшення державного боргу, нестабільність податкових надходжень, звуження податкової бази, інфляційний та валютний тиск, ризики соціальних витрат, інституційні ризики та залежність від міжнародної фінансової допомоги. Запропоновано концептуальну модель забезпечення фінансової безпеки України в умовах викликів воєнного часу. Модель відображає логічний зв'язок між загрозами воєнного часу, фіскальними ризиками, механізмами їх мінімізації та очікуваними результатами для фінансової системи. Обґрунтовано, що мінімізація фіскальних ризиків вимагає комплексного підходу, що поєднує короткострокові антикризові заходи з довгостроковими інституційними реформами. Особлива увага приділяється вдосконаленню податкового адміністрування, посиленню середньострокового бюджетного планування, підвищенню ефективності державних витрат, забезпеченню стійкості боргу, цифровізації фінансового контролю, підвищенню прозорості використання державних коштів та вдосконаленню управління міжнародною фінансовою допомогою. Практичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні напрямків зміцнення фіскальної спроможності держави та створенні фінансових передумов для післявоєнного відновлення України. У статті зроблено висновок, що фінансова безпека в умовах воєнного часу є стратегічним фактором національної безпеки та необхідною умовою збереження економічної життєздатності держави.

Ключові слова: фінансова безпека держави; воєнні виклики; фіскальні ризики; бюджетна стійкість; державний борг; податкові надходження; публічні фінанси; боргова безпека; фінансова стійкість; повоєнне відновлення.

**FINANCIAL SECURITY OF THE STATE IN THE CONTEXT OF
WARTIME CHALLENGES: FISCAL RISKS AND DIRECTIONS FOR
THEIR MINIMIZATION**

Halyna Pohrishchuk

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia Educational and Research Institute of Economics of WUNU, 21022, 37 Gonty St.,
<https://orcid.org/0000-0001-6410-0594>

Snizhana Bei

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia Educational and Research Institute of Economics of WUNU, 21022, 37 Gonty St., Vinnytsia, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4911-7600>

Abstract: The article examines the financial security of the state in the context of wartime challenges, focusing on the identification of fiscal risks and the justification of priority directions for their minimization. The relevance of the research is determined by the fact that a full-scale war radically changes the conditions for the functioning of public finance, increases pressure on the budget system, intensifies the need to finance defense and social expenditures, and deepens the dependence of the state on external financial support. The purpose of the article is to deepen the theoretical and applied foundations of the study of financial security under wartime conditions, to systematize the main fiscal risks, and to substantiate instruments for strengthening the resilience of public finance. The study clarifies that financial security in wartime should be considered not only as a state of protection of the financial system, but also as the ability of the state to mobilize, distribute and use financial resources effectively in order to maintain national resilience, defense capability, social stability and macroeconomic balance. The main

fiscal risks affecting Ukraine's financial security are identified, including the growth of the budget deficit, the increase in public debt, instability of tax revenues, narrowing of the tax base, inflationary and currency pressures, social expenditure risks, institutional risks and dependence on international financial assistance. A conceptual model for ensuring Ukraine's financial security under wartime challenges is proposed. The model reflects the logical relationship between wartime threats, fiscal risks, mechanisms for their minimization and expected results for the financial system. It is substantiated that the minimization of fiscal risks requires a comprehensive approach combining short-term anti-crisis measures with long-term institutional reforms. Particular attention is paid to improving tax administration, strengthening medium-term budget planning, increasing the efficiency of public expenditures, ensuring debt sustainability, digitalizing financial control, enhancing transparency in the use of public funds and improving the management of international financial assistance. The practical significance of the research lies in the substantiation of directions for strengthening the fiscal capacity of the state and creating financial prerequisites for Ukraine's post-war recovery. The article concludes that financial security under wartime conditions is a strategic factor of national security and a prerequisite for preserving the economic viability of the state.

Keywords: financial security of the state; wartime challenges; fiscal risks; budgetary sustainability; public debt; tax revenues; public finance; debt security; financial resilience; post-war recovery.

Постановка проблеми. Фінансова безпека держави в умовах воєнних викликів набуває особливого значення як системна передумова збереження національної стійкості, обороноздатності, соціально-економічної стабільності та спроможності держави виконувати свої базові функції. Повномасштабна війна істотно трансформувала середовище функціонування публічних фінансів України, посилила навантаження на бюджетну систему, зумовила зростання оборонних і безпекових видатків, ускладнила процеси мобілізації

доходів, управління державним боргом, фінансування соціальних зобов'язань і підтримки критичної інфраструктури. За таких умов фінансова безпека перестає бути лише характеристикою стабільності фінансової системи, а набуває стратегічного змісту, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням державного суверенітету, економічної життєздатності та здатності країни протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Воєнний стан актуалізував проблему фіскальних ризиків, які проявляються у поглибленні дисбалансів між доходами і видатками бюджету, зростанні бюджетного дефіциту, посиленні боргового навантаження, залежності від зовнішнього фінансування, інфляційних чинників, звуженні податкової бази, втраті частини економічного потенціалу внаслідок руйнування виробничої та соціальної інфраструктури. Особливої гостроти набуває необхідність забезпечення прогнозованості бюджетної політики, підвищення ефективності податкового адміністрування, раціоналізації видатків, удосконалення управління державним боргом і посилення контролю за використанням публічних ресурсів. У цьому контексті фінансова безпека держави безпосередньо пов'язана з якістю фіскальної політики, спроможністю державних інституцій своєчасно ідентифікувати ризики та формувати дієві механізми їх мінімізації.

Важливість дослідження зумовлюється тим, що в умовах війни традиційні підходи до оцінювання фінансової безпеки потребують переосмислення. Якщо у мирний період ключовими орієнтирами фінансової безпеки є забезпечення макроекономічної стабільності, інвестиційної привабливості, збалансованості бюджетної системи та сталого економічного зростання, то в умовах воєнних викликів пріоритети зміщуються у бік мобілізації фінансових ресурсів для оборони, підтримки критично важливих секторів економіки, збереження соціальної стійкості, залучення міжнародної фінансової допомоги та створення передумов для повоєнного відновлення. Такий підхід узгоджується з науковими позиціями, відповідно до яких

фінансова безпека у воєнний період розглядається як ключовий елемент національної безпеки та інструмент підтримання економічної й політичної стійкості держави.

Практичне значення порушеної проблематики полягає в необхідності формування комплексної системи мінімізації фіскальних ризиків, що має охоплювати посилення доходної спроможності бюджету, удосконалення податкової політики, підвищення прозорості бюджетного процесу, оптимізацію державних видатків, забезпечення боргової стійкості та ефективне використання міжнародної фінансової підтримки. Водночас важливим науковим завданням є поглиблення теоретико-методичних засад дослідження фінансової безпеки держави саме в умовах війни, коли фінансові ризики мають не лише економічний, а й безпековий, соціальний та інституційний вимір.

Отже, актуальність теми статті визначається потребою наукового обґрунтування сутності, чинників і загроз фінансовій безпеці держави в умовах воєнних викликів, а також розроблення напрямів мінімізації фіскальних ризиків з урахуванням сучасних потреб обороноздатності, бюджетної стійкості, соціальної стабільності та повоєнного відновлення України. Дослідження цієї проблеми має важливе значення як для розвитку фінансової науки, так і для практики державного управління публічними фінансами в умовах високої невизначеності та тривалих воєнних ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансової безпеки держави в умовах воєнних викликів активно досліджується у сучасній економічній науці. Зокрема, Л. Будник, О. Ронська та Л. Лісецька розглядають фінансову безпеку держави в умовах воєнного стану крізь призму стійкості фінансової системи та здатності держави забезпечувати виконання ключових функцій у кризовому середовищі [2]. К. Войтенко та В. Дроботенко акцентують увагу на трансформації загроз фінансовій безпеці в умовах війни, підкреслюючи необхідність адаптації фінансової політики до зростання

бюджетних, боргових і соціально-економічних ризиків [3]. Особливості забезпечення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану також висвітлено у працях З. Гбур та Р. Палагусинця, які наголошують на потребі мобілізації фінансових ресурсів для підтримки обороноздатності та стабілізації економіки [4].

Окремий науковий інтерес становлять праці, присвячені оцінюванню рівня фінансової безпеки та визначенню її ключових індикаторів. Так, О. Дем'янчук, Ю. Дзюрах і Д. Лещенко досліджують підходи до оцінки фінансової безпеки України з урахуванням сучасних макроекономічних дисбалансів [5]. Теоретико-методологічні засади фінансової безпеки як об'єкта публічного управління розкрито у праці С. Штанцеля, де фінансова безпека розглядається як комплексна система забезпечення стійкості державних фінансів, фінансових інститутів і національної економіки [27].

Вагомий внесок у дослідження фінансової безпеки в умовах війни зробили І. Доцяк та І. Плєць, які обґрунтовують зміну пріоритетів фінансової політики від забезпечення довгострокового економічного зростання до першочергового фінансування обороноздатності, соціальної стабільності та відновлення критичної інфраструктури [8]. У цьому ж контексті Ю. Лупенко та Ю. Радіонов аналізують фінансову безпеку не лише в період війни, а й у площині повоєнного відновлення, що дає змогу розглядати її як передумову довгострокової економічної реконструкції України [13].

Фіскальний аспект фінансової безпеки розкрито у дослідженні М. Пасічного, який акцентує увагу на особливостях фіскальної безпеки держави в умовах воєнного стану, зокрема на проблемах бюджетного дефіциту, боргового навантаження та стабільності доходів бюджету [18]. Вплив податкової політики на формування фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану досліджено І. Назаркевич та О. Олійник, які підкреслюють значення ефективного податкового адміністрування, протидії ухиленню від оподаткування та забезпечення стабільних податкових надходжень [16].

Нормативно-стратегічну основу дослідження фіскальних ризиків формують положення Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Національної стратегії доходів до 2030 року та офіційні матеріали Міністерства фінансів України щодо фіскальних ризиків [1; 11; 17; 19].

Значну увагу сучасні дослідники приділяють загрозам фінансовій безпеці держави. Н. Ситник і Б. Кравченко систематизують основні виклики фінансовій безпеці України в умовах війни, серед яких вагоме місце посідають макроекономічна нестабільність, зростання державних видатків, поглиблення боргових ризиків і залежність від зовнішнього фінансування [23]. О. Сокирко та О. Зубенко також виокремлюють ключові загрози фінансовій безпеці України, пов'язані з воєнними руйнуваннями, скороченням економічної активності, тінізацією економіки та дефіцитом фінансових ресурсів [24].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Водночас аналіз наукових праць свідчить, що, попри значну увагу до проблем фінансової безпеки, податкової політики, фіскальної стійкості та боргових ризиків, недостатньо комплексно дослідженими залишаються питання взаємозв'язку фінансової безпеки держави з фіскальними ризиками саме в умовах тривалих воєнних викликів. Потребують подальшого наукового обґрунтування напрями мінімізації фіскальних ризиків, пов'язаних із бюджетним дефіцитом, борговим навантаженням, нестабільністю доходної бази бюджету, залежністю від зовнішньої допомоги та необхідністю фінансування оборонних і соціальних потреб. Це зумовлює актуальність подальшого дослідження фінансової безпеки держави як стратегічної умови забезпечення фіскальної стійкості, економічної стабільності та повоєнного відновлення України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є поглиблення теоретико-прикладних засад дослідження фінансової безпеки держави в умовах воєнних викликів, ідентифікація ключових фіскальних ризиків та обґрунтування напрямів їх мінімізації з метою забезпечення

стійкості публічних фінансів, бюджетної збалансованості та соціально-економічної стабільності України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: уточнити сутнісні характеристики фінансової безпеки держави в умовах війни; визначити основні чинники впливу воєнних викликів на стан публічних фінансів; систематизувати фіскальні ризики, пов'язані з бюджетним дефіцитом, борговим навантаженням, нестабільністю доходів бюджету та зростанням потреб у фінансуванні оборонних і соціальних видатків; оцінити вплив фіскальних дисбалансів на фінансову стійкість держави; обґрунтувати пріоритетні напрями мінімізації фіскальних ризиків у контексті зміцнення фінансової безпеки України та формування передумов для повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека держави в умовах воєнних викликів є комплексною характеристикою спроможності фінансової системи забезпечувати безперервне функціонування державних інститутів, фінансування оборонних і соціальних потреб, підтримання бюджетної стійкості та збереження макроекономічної рівноваги. У період війни вона набуває особливого змісту, оскільки фінансові ресурси стають не лише економічним, а й безпековим інструментом, від якого залежить обороноздатність, соціальна стабільність і можливість подальшого відновлення країни [21; 22].

У науковому дискурсі фінансова безпека держави розглядається як стан захищеності фінансових інтересів, стійкості бюджетної, податкової, боргової, банківської та валютної систем до внутрішніх і зовнішніх загроз [5; 23; 27]. В умовах воєнного стану її зміст доцільно розширювати з урахуванням здатності держави оперативно мобілізувати фінансові ресурси, забезпечувати пріоритетне фінансування оборони, підтримувати критичну інфраструктуру, виконувати соціальні зобов'язання та мінімізувати ризики фіскальної дестабілізації [8; 13].

Одним із ключових компонентів фінансової безпеки є фіскальна безпека, що відображає спроможність держави формувати достатній обсяг бюджетних ресурсів, збалансовувати доходи і видатки, підтримувати прийнятний рівень дефіциту бюджету та державного боргу. Саме фіскальна сфера в умовах війни зазнає найбільшого навантаження, оскільки зростання видатків на оборону, безпеку, соціальний захист, відновлення інфраструктури та обслуговування боргу відбувається на тлі скорочення частини податкової бази, зниження інвестиційної активності, руйнування виробничих потужностей і посилення залежності від зовнішньої фінансової підтримки [9; 10; 18].

Для систематизації взаємозв'язку між воєнними викликами, фіскальними ризиками, механізмами їх мінімізації та очікуваними результатами доцільно запропонувати концептуальну модель забезпечення фінансової безпеки України в умовах воєнних викликів (табл. 1). Її логіка ґрунтується на тому, що повномасштабна війна формує комплекс загроз для публічних фінансів, які трансформуються у фіскальні ризики та потребують застосування фінансових, податкових, бюджетних і інституційних інструментів реагування.

Запропонована модель відображає послідовний причинно-наслідковий зв'язок між воєнними викликами та станом фінансової безпеки держави. Воєнні виклики, зокрема руйнування інфраструктури, скорочення економічної активності, зростання оборонних і соціальних видатків, міграційні процеси та висока невизначеність економічного середовища, безпосередньо впливають на стан публічних фінансів. Їх наслідком є формування комплексу фіскальних ризиків, серед яких найбільш вагомими є зростання бюджетного дефіциту, посилення боргового навантаження, нестабільність податкових надходжень, звуження податкової бази, інфляційно-валютні ризики та залежність від зовнішньої фінансової підтримки.

Мінімізація зазначених ризиків потребує застосування комплексу взаємопов'язаних інструментів, серед яких важливе місце належить

удосконаленню податкового адміністрування, підвищенню ефективності бюджетного планування, оптимізації державних видатків, забезпеченню боргової стійкості, цифровізації фінансового контролю та прозорому використанню міжнародної допомоги. Реалізація таких заходів сприятиме зміцненню бюджетної стійкості, стабілізації доходів бюджету, забезпеченню фінансування оборонних і соціальних потреб, підвищенню довіри до фінансової політики держави та формуванню ресурсної бази для повоєнного відновлення.

Таблиця 1

**Концептуальна модель забезпечення фінансової безпеки України в умовах
воєнних викликів**

Етап моделі	Змістове наповнення	Функціональне значення для фінансової безпеки
1. Воєнні виклики	Руйнування інфраструктури, скорочення економічної активності, зростання оборонних видатків, міграція населення, соціальна напруга, висока невизначеність економічного середовища	Формують додаткове навантаження на публічні фінанси та посилюють потребу в оперативній мобілізації фінансових ресурсів
2. Фіскальні ризики	Бюджетний дефіцит, зростання державного боргу, нестабільність податкових надходжень, звуження податкової бази, залежність від міжнародної допомоги, інфляційно-валютні ризики	Виступають основними загрозами бюджетній стійкості, борговій безпеці та здатності держави виконувати фінансові зобов'язання
3. Механізми мінімізації фіскальних ризиків	Удосконалення податкового адміністрування, підвищення ефективності бюджетного планування, оптимізація видатків, управління державним боргом, цифровізація фінансового контролю, прозоре використання міжнародної допомоги	Забезпечують зниження негативного впливу фіскальних ризиків і підвищують керованість публічних фінансів в умовах війни
4. Очікувані результати	Зміцнення бюджетної стійкості, стабілізація доходів бюджету, зниження боргового навантаження, забезпечення фінансування оборони та соціальних потреб, підвищення довіри до фінансової політики держави	Сприяють стабільному функціонуванню фінансової системи та підтриманню соціально-економічної рівноваги
5. Кінцева мета	Забезпечення фінансової безпеки України як передумови національної стійкості, обороноздатності, економічної стабільності та повоєнного відновлення	Відображає стратегічний результат функціонування фінансової системи в умовах воєнних викликів

Джерело: розроблено автором.

Отже, запропонована модель дає змогу розглядати фінансову безпеку України не лише як стан захищеності фінансової системи, а як динамічний механізм адаптації держави до воєнних викликів. Її практичне значення полягає у визначенні пріоритетних напрямів мінімізації фіскальних ризиків, що є необхідною умовою збереження національної стійкості, обороноздатності, соціальної стабільності та економічного відновлення України.

Узагальнення наукових підходів і нормативно-стратегічних документів дає змогу виокремити основні фіскальні ризики, що впливають на фінансову безпеку держави в умовах воєнних викликів (табл. 2).

Таблиця 2

Основні фіскальні ризики фінансової безпеки держави в умовах воєнних викликів

Вид фіскального ризику	Основні прояви	Вплив на фінансову безпеку держави
Бюджетний ризик	Зростання дефіциту бюджету, невідповідність між доходами і видатками	Послаблення бюджетної стійкості, потреба у додатковому фінансуванні
Податковий ризик	Звуження податкової бази, тінізація економіки, ухилення від оподаткування	Зменшення стабільності бюджетних надходжень
Борговий ризик	Зростання державного та гарантованого державою боргу	Посилення навантаження на майбутні бюджети, зростання витрат на обслуговування боргу
Ризик зовнішньої залежності	Висока роль міжнародної фінансової допомоги у покритті потреб бюджету	Вразливість до змін умов зовнішнього фінансування
Соціально-видатковий ризик	Зростання потреб у фінансуванні соціального захисту, підтримки ВПО, ветеранів, постраждалих громад	Посилення тиску на видаткову частину бюджету
Інфляційно-валютний ризик	Зростання цін, девальваційні очікування, коливання валютного курсу	Зниження купівельної спроможності, ускладнення бюджетного планування
Інституційний ризик	Недостатня ефективність контролю за використанням публічних коштів	Втрата ресурсів, зниження довіри до фінансової політики

Джерело: узагальнено автором на основі [1; 7; 9; 11; 18; 25].

Найбільш відчутним для фінансової безпеки є бюджетний ризик, пов'язаний із суттєвим зростанням державних видатків. У воєнний період бюджет виконує не лише перерозподільчу та стабілізаційну функції, а й функцію фінансового забезпечення національного спротиву. Це зумовлює пріоритетне спрямування бюджетних ресурсів на оборону, безпеку, підтримку критичної інфраструктури та соціальні виплати. Водночас збереження високого рівня видатків за умов обмежених внутрішніх доходів формує ризик хронічного дефіциту бюджету, що потребує посилення середньострокового бюджетного планування, підвищення ефективності видатків і забезпечення прозорості бюджетного процесу [1; 6].

Податковий ризик проявляється у зменшенні фіскальної спроможності держави через скорочення економічної активності, втрату частини підприємств, міграцію населення, руйнування активів та тінізацію окремих сегментів економіки. У таких умовах податкова політика має поєднувати фіскальну результативність із підтримкою платників податків, які продовжують діяльність в умовах високої невизначеності. Важливими напрямками мінімізації цього ризику є удосконалення податкового адміністрування, цифровізація податкового контролю, протидія ухиленню від оподаткування, перегляд неефективних податкових пільг і стимулювання добровільного виконання податкових зобов'язань [16; 17; 19].

Борговий ризик є одним із найскладніших викликів для фінансової безпеки держави. В умовах війни зростання державного боргу значною мірою обумовлене необхідністю фінансування оборонних потреб і покриття дефіциту бюджету. З одного боку, залучення внутрішніх і зовнішніх запозичень дає змогу забезпечити безперервність державних видатків. З іншого боку, надмірне боргове навантаження створює довгострокові ризики для бюджетної стійкості, обмежує можливості фінансування розвитку та підвищує залежність держави від зовнішніх кредиторів [7; 18]. Тому важливого значення набуває збалансована боргова політика, орієнтована на

оптимізацію структури боргу, зниження вартості його обслуговування, розширення частки пільгового фінансування та забезпечення прогнозованості боргових зобов'язань.

Окремої уваги потребує ризик зовнішньої фінансової залежності. Міжнародна допомога відіграє критично важливу роль у підтримці бюджетної стійкості України, однак її висока частка у фінансуванні потреб бюджету формує вразливість до політичних, часових та інституційних чинників. Затримки або зміна умов зовнішнього фінансування можуть ускладнювати виконання державою першочергових зобов'язань. У цьому контексті стратегічним завданням є не відмова від міжнародної підтримки, а її поєднання з нарощуванням внутрішньої дохідної бази, розвитком внутрішнього ринку державних запозичень і підвищенням ефективності використання залучених коштів [9; 10; 26].

Важливим чинником фінансової безпеки є також інституційна спроможність держави управляти фіскальними ризиками. Йдеться про здатність органів державної влади своєчасно ідентифікувати потенційні загрози, оцінювати їх вплив на бюджетні показники, розробляти сценарії реагування та забезпечувати публічну підзвітність у сфері управління фінансами. Офіційна інформація Міністерства фінансів України щодо фіскальних ризиків підтверджує необхідність системного моніторингу умовних зобов'язань, квазіфіскальних операцій, боргових ризиків і ризиків, пов'язаних із діяльністю суб'єктів державного сектору економіки [11].

Мінімізація фіскальних ризиків має здійснюватися на основі комплексного підходу, що поєднує короткострокові антикризові заходи та довгострокові інституційні реформи. До пріоритетних напрямів доцільно віднести: посилення доходної спроможності бюджету; удосконалення податкового адміністрування; підвищення ефективності бюджетних видатків; забезпечення боргової стійкості; розвиток системи управління фіскальними ризиками; підвищення прозорості використання публічних коштів;

активізацію цифрових інструментів контролю; формування фінансових передумов для повоєнного відновлення.

Отже, фінансова безпека держави в умовах воєнних викликів безпосередньо залежить від здатності фіскальної системи адаптуватися до кризового середовища, забезпечувати стабільне фінансування пріоритетних потреб і водночас зберігати стратегічну керованість публічних фінансів. Фіскальні ризики, пов'язані з дефіцитом бюджету, борговим навантаженням, нестабільністю доходів, високими соціально-оборонними видатками та зовнішньою фінансовою залежністю, потребують системного моніторингу й превентивного управління. Їх мінімізація є необхідною умовою зміцнення фінансової безпеки, підтримання економічної стійкості та формування ресурсної бази для повоєнного відновлення України.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У результаті проведеного дослідження встановлено, що фінансова безпека держави в умовах воєнних викликів є стратегічною передумовою забезпечення національної стійкості, обороноздатності, соціальної стабільності та функціонування публічних фінансів. В умовах повномасштабної війни її зміст істотно розширюється, оскільки фінансова система має не лише підтримувати макроекономічну рівновагу, а й забезпечувати оперативну мобілізацію ресурсів для фінансування оборонних, соціальних та відновлювальних потреб.

Обґрунтовано, що ключовими загрозами фінансовій безпеці України є фіскальні ризики, пов'язані зі зростанням бюджетного дефіциту, посиленням боргового навантаження, нестабільністю податкових надходжень, звуженням податкової бази, інфляційно-валютними коливаннями та високою залежністю від зовнішньої фінансової підтримки. Їх накопичення послаблює бюджетну стійкість держави, ускладнює виконання фінансових зобов'язань і підвищує вразливість публічних фінансів до внутрішніх та зовнішніх шоків.

Запропонована концептуальна модель забезпечення фінансової безпеки України в умовах воєнних викликів дала змогу систематизувати причинно-наслідковий зв'язок між воєнними загрозами, фіскальними ризиками, механізмами їх мінімізації та очікуваними результатами для фінансової системи. Практичне значення моделі полягає у визначенні пріоритетних напрямів державної фінансової політики, серед яких: посилення доходної спроможності бюджету, удосконалення податкового адміністрування, оптимізація бюджетних видатків, забезпечення боргової стійкості, підвищення прозорості використання публічних коштів, цифровізація фінансового контролю та ефективне управління міжнародною фінансовою допомогою.

Доведено, що мінімізація фіскальних ризиків має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує короткострокові антикризові рішення з довгостроковими інституційними реформами. Особливого значення набуває формування системи превентивного моніторингу фіскальних ризиків, удосконалення середньострокового бюджетного планування, раціоналізація державних видатків і створення фінансових передумов для повоєнного відновлення України.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з розробленням методичного інструментарію кількісного оцінювання впливу фіскальних ризиків на рівень фінансової безпеки держави, аналізом ефективності бюджетної та податкової політики в умовах тривалих воєнних загроз, а також обґрунтуванням механізмів забезпечення боргової стійкості й фінансової спроможності держави у період повоєнної реконструкції.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

2. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т. 77, № 4. С. 138–147. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.04.138.
3. Войтенко К., Дроботенко В. Фінансова безпека в умовах воєнного стану. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. Вип. 5. С. 18–26. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-5-18-26>.
4. Гбур З., Палагусинець Р. Особливості фінансової безпеки України в умовах воєнного стану. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. Вип. 4. С. 31–40. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-4-31-40>.
5. Дем'янчук О. І., Дзюрах Ю. М., Лещенко Д. О. Оцінка рівня фінансової безпеки України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2024. № 32(60). С. 75–80. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2024-32\(60\)-75-80](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2024-32(60)-75-80).
6. Державний вебпортал бюджету для громадян: офіційний вебсайт. URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2026).
7. Державний та гарантований державою борг України / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 20.05.2026).
8. Доцяк І., Плещ І. Фінансова безпека України в умовах війни. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2025. Вип. 20. С. 130–138. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-16>.
9. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни: експертно-аналітична доповідь / за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2024. 71 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/ad_ekonombezpeka_2024_220524.pdf (дата звернення: 20.04.2026).
10. Економічна безпека України в умовах високих воєнних ризиків та глобальної нестабільності: експертно-аналітична доповідь. Київ: НІСД,

2025. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2025-04/ad_ekonombezpeka-2025.pdf (дата звернення: 10.05.2026).
11. Інформація про фіскальні ризики, включаючи умовні зобов'язання та квазіфіскальні операції, та їх вплив на показники державного бюджету у 2025 році / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Інформація%20про%20фіскальні%20ризики%20та%20їх%20вплив%20на%20показники%20державного%20бюджету%20у%202025%20році.pdf> (дата звернення: 02.05.2026).
12. Крупка М. І., Підхомний О. М., Гуменюк Р. В. Економічний зміст поняття фінансової безпеки в системі залучення іноземних інвесторів в Україну. *Фінанси України*. 2023. № 11. С. 22–33. URL: https://finukr.org.ua/?aid=5014&page_id=723 (дата звернення: 20.04.2026).
13. Лупенко Ю., Радіонов Ю. Фінансова безпека в умовах війни і в період повоєнного відновлення України. *Економіка України*. 2024. Т. 67, № 10. С. 45–65. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2024-10-3> (дата звернення: 20.04.2026).
14. Макаренко У. Б., Гоцій М. І., Драла Р. І. Фінансова безпека України в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка*. 2024. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.6.57>.
15. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 02.05.2026).
16. Назаркевич І. Б., Олійник О. І. Вплив податкової політики на формування фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Інноваційна економіка*. 2025. № 1. С. 84–91. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.1.10>.
17. Національна стратегія доходів до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 р. № 1218-р. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/go/1218-2023-%D1%80> (дата звернення: 10.05.2026).
18. Пасічний М. Фіскальна безпека держави в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-104>.
19. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 11.05.2026).
20. Про Державний бюджет України на 2026 рік: Закон України від 03.12.2025 р. № 4695-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4695-20#Text> (дата звернення: 20.05.2026).
21. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 20.05.2026).
22. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 06.05.2026).
23. Ситник Н. С., Кравченко Б. О. Фінансова безпека держави: загрози та виклики в умовах війни. *Modern Economics*. 2024. № 44. С. 181–189. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-27](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-27).
24. Сокирко О. С., Зубенко О. П. Основні загрози фінансової безпеки України в умовах війни. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 4(72), т. 2. С. 40–48. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-4-8819>.
25. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/347/2021> (дата звернення: 20.05.2026).

26. Стратегія розвитку фінансового сектору України / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy> (дата звернення: 20.05.2026).
27. Штанцель С. Е. Фінансова безпека держави як об'єкт публічного управління: теоретичні та методологічні підходи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 13. С. 193–199. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.13.193>.